

УДК 336.6

Назаренко С.А., д.е.н., професор

Навчально-науковий інститут економіки та права

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Носань Н.С., к.і.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

САНАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА ЯК КОМПЛЕКСНА ПРОЦЕДУРА ЙОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ: СУТНІСТЬ ТА ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ

У статті простежено генезис та здійснено систематизацію поглядів науковців на трактування категорії «санация». Виокремлено та розглянуто три основні наукові підходи до характеристики сутності поняття. На основі представлених аспектів наукових течій запропоновано власне визначення категорії «санация». Охарактеризовано механізм узгодження санації з поняттями «неплатоспроможність» та «банкрутство».

Ключові слова: санация, неплатоспроможність, банкрутство, конкурентоспроможність, підприємство.

Nazarenko S., Nosan N.

SANATION OF ENTERPRISE AS A COMPLETE PROCEDURE OF ITS ENHANCEMENT: ESSENCE AND APPROACHES TO CHARACTERISTICS

The article traces the genesis of the category «sanation» and systematizes the views of scientists on its interpretation. Three basic scientific approaches to the description the category are considered. On the basis of the presented aspects of scientific currents, the actual definition of the category «sanation» is proposed. The mechanism of harmonization the sanation with the concepts of «insolvency» and «bankruptcy» is described.

Key words: sanation, insolvency, bankruptcy, competitiveness, enterprise.

Назаренко С. А., Носань Н. С.

САНАЦИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК КОМПЛЕКСНАЯ ПРОЦЕДУРА ЕГО ОЗДОРОВЛЕНИЯ: СУЩНОСТЬ И ПОДХОДЫ К ТРАКТОВКЕ

В статье прослежено генезис и осуществлена систематизация взглядов ученых на трактовку категории «санация». Выделены и рассмотрены три основные научные подходы к характеристике сущности понятия. На основе представленных аспектов научных течений предложено собственное определение категории «санация». Охарактеризовано механизм согласования санации с понятиями «неплатежеспособность» и «банкротство».

Ключевые слова: санация, неплатежеспособность, банкротство, конкурентоспособность, предприятие.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її з важливими науковими та практичними завданнями. Трансформаційні зміни в економіці України характеризуються виникненням нестійкого фінансового стану та зростанням випадків банкрутства серед вітчизняних підприємств. У наслідок загострення кризових явищ та неспроможності керівництва бізнес-структур пристосуватися до динамічності ринкового середовища, відбувається зниження платоспроможності та фінансово-економічної ефективності господарювання підприємств, що створює проблеми при їх розрахунках з іншими учасниками економічних відносин та, як наслідок, негативно впливає на економіку країни в цілому. Ситуація, яка виникла, формує потребу у проведенні досліджень санації підприємства, як процедури оздоровлення його фінансово-економічної діяльності, що у кінцевому результаті забезпечує збереження робочих місць, виробничого потенціалу та економічної безпеки країни загалом. Саме тому, сутність категорії «санация», її роль у процесі підвищення платоспроможності

підприємства є особливо актуальним питанням в умовах сьогодення та потребує більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженню теоретичних основ антикризового управління та методологічних особливостей проведення санації підприємства присвячено праці багатьох науковців, зокрема: І. А. Бланк, Л. В. Тешева, А. М. Канащенко, А. О. Пужко, Е. А. Уткін, Н. Г. Повстенюк, Т. В. Донченко, В. В. Костецький. Однак, не достатньо глибоко вивченими залишаються питання, пов'язані з сутністю категорії «санація», її характерних особливостей та ролі у процесі антикризового управління підприємством.

Цілі статті. Метою статті є систематизація та узагальнення існуючих підходів до трактування категорії «санація» та визначення її взаємозв'язку з іншими суміжними поняттями, пов'язаними з антикризовим управлінням підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах мінливості зовнішнього середовища санація, як спосіб «оздоровлення» та покращення фінансово-економічного стану підприємницької структури, виступає предметом дослідження багатьох науковців. На сьогодні не досягнуто консенсусу щодо трактування категорії «санація», що формує потребу у подальшому дослідженні та опрацюванні існуючих підходів до характеристики сутності даної економічної категорії.

Дослідження наукової економічної літератури [1; 2; 4-10] дало змогу виокремити три основні підходи, відповідно до яких поняття «санація» характеризують як: інструмент зовнішньої фінансової підтримки, різновид процедури реорганізації та оздоровлення фінансового стану підприємства (таблиця 1).

Таблиця 1

Основні підходи до трактування категорії «санація» та їх представники серед науковців

Назва підходу	Представники-науковці
Інструмент зовнішньої фінансової підтримки	Бланк І. О., Райзберг Б. А.
Процедура реорганізації	Коротков Е. М., Грязнова А. Г., Уткін Е. А.
Процедура оздоровлення фінансово-економічного стану	Баринів В. А., Зятковський І. В., Ситнік Л. С., Макальська М. Л., Тігов М. І., Повстенюк Н. Г., Костецький В. В.

**Джерело: складено авторами*

Значного поширення серед наукових поглядів набуло трактування санації як інструмента лише зовнішньої фінансової підтримки або зовнішнього управління. У ролі санаторів виступають фінансові установи (зокрема, банки), держава та інші юридичні та фізичні особи. Зокрема, І. О. Бланк визначає санацію як систему заходів фінансової підтримки з боку сторонніх фізичних та юридичних осіб, котрі спрямовані на попередження визнання банкрутом та ліквідації підприємства [1, с. 251].

Б. А. Райзберг термін «санація» трактує як сукупність державних та банківських заходів щодо попередження банкрутства підприємства, покращення його фінансового стану завдяки здійсненню кредитування, реорганізації та диверсифікації діяльності [2, с. 383].

Проте, даний підхід потребує уточнення, оскільки підприємства мають змогу здійснювати санаційні заходи не лише за рахунок зовнішньої фінансової допомоги, але і використовуючи внутрішні фінансові резерви або ресурси власників.

Відповідно до другого підходу, санація характеризується як різновид реорганізаційної процедури. Однак, реорганізація, як напрям реструктуризації, є лише одним з інструментів фінансового оздоровлення. Реорганізація проявляється у повній або частковій заміні власників корпоративних прав, зміні організаційно-правової форми підприємства, ліквідації його окремих структурних підрозділів або формування на базі однієї установи декількох [3, с. 88]. Як елемент фінансового оздоровлення

підприємства, реорганізація належить до комплексу санаційних заходів організаційно-правового характеру.

Так, Е. М. Коротков зазначає, що санація є реорганізаційною процедурою, яка передбачає передачу підприємства-боржника у власність особам, які здійснюють фінансування з метою його оздоровлення. Подібним є визначення, запропоноване Е. А. Уткіним, відповідно до якого санація – це процедура реорганізація, під час якої власниками підприємства-боржника, кредиторами або іншими особами забезпечується фінансова допомога боржнику [4, с. 245].

А. Г. Грязнова характеризує санацію підприємства з позиції першого та другого підходів, визначаючи як реорганізаційну процедуру, яка стосується усіх важливих складових діяльності підприємства, шляхом зовнішнього управління майном підприємства-боржника [5, с. 116].

Однак, на думку автора, другий підхід є дещо обмеженим, оскільки реорганізація може здійснюватися і на «здоровому» підприємстві з метою досягнення інших цілей, не пов'язаних з фінансовим оздоровленням. З позиції дослідження санації, як комплексу заходів, спрямованих на оздоровлення підприємства, яке перебуває у стані кризи, «санація» є більш широким поняттям ніж «реорганізація», що не дозволяє розглядати її як елемент реорганізаційної процедури.

Згідно з третім підходом, санація є фінансово-економічним оздоровленням підприємства, що спрямоване на недопущення банкрутства та забезпечення зростання рівня конкурентоспроможності. Так, В. А. Баринов під санацією розуміє сукупність заходів щодо покращення фінансово-економічного стану суб'єкта господарювання з метою уникнення банкрутства або зростання конкурентоздатності [6, с. 78]. На досягненні подібної мети проведення санації наголошується і у визначення запропонованих Л. С. Ситнік, який визначає санацію, як систему «економічних-організаційних заходів», та М. Л. Макальською (санація є системою кредитних та фінансових заходів) [7, с. 58; 8].

Донченко Т. В. при трактуванні категорії «санація» має на увазі сукупність економіко-правових відносин між господарюючими суб'єктами щодо реалізації заходів оздоровлення фінансово-господарського стану боржника та забезпечення повного або частково виконання вимог кредиторів [9, с. 130].

Однак, не коректним є визначення мети санації лише з позиції фінансового оздоровлення. Причини виникнення кризового стану підприємства можуть бути не лише неефективність фінансового менеджменту, але і недоліки в управлінні операційною діяльністю, відсутність застосування нових технологічних розробок, недосконалість внутрішніх зв'язків та відносин тощо. Тобто, санаційні заходи можуть здійснюватися і відносно інших сфер діяльності підприємства, зокрема: виробництва, управління кадрами, маркетингу, інвестиційної діяльності.

Підтвердженням такої думки є визначення, запропоноване Н. Г. Повстенюк, відповідно до якого санація є комплексною процедурою прийняття управлінських рішень, які пов'язані з однієї або декількома сферами діяльності підприємства для забезпечення його оздоровлення, переорієнтації господарської діяльності на більш конкурентну завдяки ефективним ресурсним або організаційно-структурним трансформаціям [8].

В. В. Костецький, наголошує на тому, що санація є системою заходів, які здійснюються з метою як покращення фінансово-економічного стану підприємства та забезпечення його конкурентних переваг, так і вирішення соціальних завдань збереження даного підприємства. При цьому, санація застосовується не лише по відношенню до близького до банкрутства підприємства, але і для підвищення платоспроможності бізнес-структури за рахунок поліпшення фінансової, соціальної та

інших складових діяльності. Джерелами проведення можуть бути як зовнішні, так і внутрішні ресурси [10, с. 112].

Зважаючи на розглянуті підходи науковців до трактування сутності категорії, можна зробити висновок, що санація є складним та багатоаспектним структурованим процесом. З одного боку, санація виступає у ролі інструмента правового регулювання механізму банкрутства, з іншого боку – це економічний механізм відновлення платоспроможності. З урахуванням зазначених особливостей запропоновано власне визначення категорії: санація – це сукупність цілеспрямованих та взаємопов'язаних заходів, направлених на подолання кризових явищ у всіх сферах фінансово-економічної діяльності підприємства з метою підвищення платоспроможності, забезпечення конкурентних переваг та недопущення банкрутства суб'єкта підприємництва.

Санація не відбувається самостійно та відособлено, будучи тісно пов'язаною із функціонуванням таких інститутів як неплатоспроможність та банкрутство. Під неплатоспроможністю підприємства варто розуміти нездатність боржника вчасно забезпечити виконання своїх зобов'язань. Банкрутство ж є негативним наслідком появи неплатоспроможності, який виникає у випадку неможливості відновлення платоспроможності підприємства (санації) та прийняття відповідного рішення у судовому порядку [8]. На рисунку 1 представлено взаємозв'язок між поняттями «неплатоспроможність», «санація» та «банкрутство».

Рис. 1. Механізм узгодження категорій «неплатоспроможність», «санація» та «банкрутство»

*Джерело: побудовано авторами

Відповідно до чинного законодавства [11; 12] санація підприємства може здійснюватися у вигляді досудової санації (до порушення справи про банкрутство, за власною ініціативою боржника, який з метою виходу з кризового стану, звертається до зовнішньої допомоги) та у процесі провадження справи про банкрутство (за рішенням господарського суду під час провадження справи про банкрутство при досягненні згоди з кредиторами щодо строків задоволення їх вимог). У другому випадку можливі два варіанти проведення санаційних заходів: за зверненням боржника до господарського суду на підставі заяви про визнання його банкрутом та одночасним запропонованням умов санації; за рішенням господарського суду на підставі пропозицій, що надійшли від кредиторів боржника.

Висновки. Отже, санація є складною та комплексною категорією, яку не можливо розглядати відокремлено від категорій «неплатоспроможність» та «банкрутство». Неплатоспроможність характеризує нездатність боржника вчасно забезпечити виконання своїх зобов'язань, у той час, як банкрутство виникає у випадку неможливості відновлення платоспроможності (санації) підприємства. Під санацією

варто розуміти сукупність цілеспрямованих та взаємопов'язаних заходів, направлених на подолання кризових явищ у всіх сферах фінансово-економічної діяльності підприємства з метою підвищення платоспроможності, забезпечення конкурентних переваг та недопущення банкрутства суб'єкта підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент: навчальний курс. / І. А. Бланк; 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 656 с.
2. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М.: ИНФРА-М, 2010. – 479 с.
3. Тешева Л. В. Реорганізація підприємств, спрямована на укрупнення, як одна із форм реструктуризації / Л. В. Тешева, А. М. Канащенко, А. О. Пужко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 6(3). – С. 87-90
4. Уткин Э. А. Антикризисное управление / Э. А. Уткин. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем», изд-во «ЭКМОС», – 2002. – 400 с.
5. Антикризисный менеджмент / Под редакцией проф. А. Г. Грязновой. – М.: Ассоциация авторов и издателей «ТАНДЕМ». Изд-во ЭКМОС, 1999. – 368 с.
6. Баринов В. А. Антикризисное управление / В. А. Баринов. – М.: ИДФБК-ПРЕСС, 2002. – 364 с.
7. Макальская М. Л. Практический аудит: учебное пособие / М. Л. Макальская. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 205 с.
8. Повстенюк Н. Г. Санация як комплексна процедура оздоровлення підприємств в сучасних умовах / Н. Г. Повстенюк. // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_87
9. Донченко Т.В. Теоретичні основи санації підприємств: сутність та функції / Т.В. Донченко // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2013. – №3(65). – С. 124-132
10. Костецький В. В. Санація підприємства як дієвий механізм фінансової стабілізації його діяльності / В. В. Костецький // Світ фінансів. – 2016. – №4. – С. 108-119
11. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, Закон України [Електронний ресурс] / Прийнято Верховною Радою України від 14.05.1992. – №2343-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/page>
12. Про затвердження Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у справі про банкрутство, Постанова [Електронний ресурс] / Ухвалено Вищим господарським судом від 17.12.2013. – №15. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0015600-13>

УДК 338.45:621

Оксенюк К.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

**АУТСОРСИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Стаття присвячена дослідженню аутсорсингу як інструменту підвищення конкурентоспроможності підприємства. Виділено підходи до суті поняття «аутсорсинг» та сформульовано його авторське тлумачення. Встановлено фактори, що обумовлюють необхідність прийняття рішення про застосування аутсорсингу. Досліджено конкурентні переваги України щодо використання аутсорсингу.

Ключові слова: аутсорсинг, аутсортер, інструмент, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток.

Oksenyuk K.

**OUTSOURCING AS AN INSTRUMENT FOR INCREASING COMPETITIVENESS
OF THE ENTERPRISE**

The article is devoted to the analysis of outsourcing as an instrument for increasing the competitiveness of the enterprise. The approaches to the essence of the concept of "outsourcing" are highlighted and their author's interpretation is formulated. The factors that determine the necessity of making a decision on the use of outsourcing are established. The competitive advantages of Ukraine in using outsourcing are explored.

Key words: outsourcing, outsourcing, tool, competitiveness, innovative development.

Oksenyuk E.I.